

В този урок ще научите:

- какво представлява **речниковият състав** на езика;
- какво представляват **активният и пасивният речник**;
- кои думи са **домашни** и кои – **чужди**;
- какво представляват **заемките, чуждиците** и думите от **интернационалната лексика**.

1. **Речников състав на езика** — цялата съвкупност от лексикални средства в един език, които се употребяват в общуването.

В речниковия състав на езика влизат:

- домашни думи;
- чужди по произход думи.

Речниковият състав на езика не е постоянна величина — **той непрекъснато се променя**

2. **Активен и пасивен речник**

Активен речник — най-устойчивите във времето думи, които се употребяват от всички, говорещи един език, или пък са присъщи за специализирания език на работещите в дадена област на науката, обществения живот или производството. Думи от активния речник на българския език са например: **хляб, вода, храна, къща, стол, маса, легло, дете, мъж, жена** и т.н., както и думите от специализираната лексика на медиците или на финансистите например.

Пасивен речник — думи, които се употребяват по-рядко и не присъстват в активния речник на хората в даден момент от развитието на езика и обществото.

3. Архаизми, историзми и неологизми

Архаизми - Думи, които минават в пасивния речник не защото предметите, които означават, изчезват, а защото тези предмети постепенно започват да се наричат с други думи, например вместо архаизмите *мир* и *бран* днес се употребяват съответно думите *свят* и *война*.

Историзми - Думи, които постепенно излизат от активния речник и най-напред преминават в пасивния речник, а по-късно се забравят, защото означаваните с тях предмети изчезват от бита на хората, например: *софра* (ниска кръгла маса), *литак* (женска дреха от Шопския край), *антерия* (късна връхна дреха).

Неологизми - Новите думи, които навлизат в езика вследствие на политическото, икономическото и технологичното развитие на обществото: – новосъздадени думи, например *видеотехника*, *аудиозапис* и др.; – новозаети думи, например *офис*, *мениджър*, *пиар*, *фитнес* и др.

4. Домашни и чужди думи

Домашни думи – Думи, които са наследени от езика на българите, живели векове назад във времето.

- **Прабългарски произход** - белег, бисер, болярин, Боян, бъбрек, делва, калпак, капище, Кузман, кумир, сан, сукман, хан, Чавдар, чертог, шавар (тръстика), шейна
- **Славянски произход** - агне, баба, бряг, бреза, вода, връх, вълк, вяра, гора, град, грях, дух, душа, дъб, дядо, езеро, живот, земя, име, камък, круша, леща, майка, море, мъдрост, орел, орех, поле, поток, просо, пшеница, радост, река, свобода, сила, скала, слава, смърт, сокол, слива, хляб, ябълка и т.н.

Чужди думи - Думи, които навлизат в различни периоди в резултат на икономическите и културните връзки между българите и други народи.

- **Заемки** - Названия на предмети или понятия, нови за бита и културата на българите, които с течение на времето стават част от българския език. От заемките, по българските словообразователни модели, започват да се създават сродни думи, поради което понякога е трудно да се направи разграничение между домашни думи и заемки. Най-много заемки в българския език има от гръцки, латински, турски, руски, френски, немски, италиански и английски.
 - **Заемки от гръцки език** - геометрия, драма, идол, икономия, климат, литургия, молив, трапеза, физика и др.
 - **Заемки от латински език** - адвокат, алиби, баня, бъклица, бивол, дисаги, комин, култура, лекция, литература, ракла и др.
 - **Заемки от турски език** - акъл, буламач, кадем, кеф, комшия, майтап и др.
 - **Заемки от руски език** - задача, мушка, нахален, неприязън, сложен и др.
 - **Заемки от немски език** – вафла, генерал, цигла, раница, анцунг, лагер и др.
 - **Заемки от френски език** – балет, гардероб, балет, идеал, мода, режим и др.
 - **Заемки от италиански език** – грация, олио, пиано, салата, фабрика и др.

- **Чуждици** - Чужди думи, които дублират вече съществуващи в езика думи, например *регион (област), консенсус (съгласие), корекция (поправка), шоу (представление), мерси (благодаря)* и т.н.
- **Интернационална лексика** - Думи, които най-често са латински или старогръцки по произход, но поради обмена на информация и сътрудничеството между различните народи се употребяват във всички съвременни езици. Такива думи са например *физика, химия, атом, логика, граматика (от гръцки); университет, факултет, студент, школа, аудитория (от латински); сюжет, пейзаж, режисьор, актьор (от френски); футбол, баскетбол, хокей, бокс, спринт, мач (от английски)* и т.н.

Задачи

1. Коя от думите е домашна?

къща акъл баир адаш

2. Отбележете думите, които са домашни.

душа езеро алиби гора пейзаж вълк сюжет дядо актьор

3. Коя от думите е домашна?

грях атом физика анцуг

4. Коя от думите е българско съответствие на чуждицата **експириънс**?

приключение опит участ съдба

5. Коя от думите е българско съответствие на чуждицата **поствам**?

приемам добавям записвам публикувам

6. Коя от думите е българско съответствие на чуждицата **фен**?

съотборник приятел почитател подчинен

7. Коя от думите е българско съответствие на чуждицата **стартирам**?

побягвам започвам изчезвам отварям

8. Коя от думите е българско съответствие на чуждицата **шервам**?

споделям виждам харесвам обсъждам

9. Коя от думите е българско съответствие на чуждицата **чат**?

споделяне разговор изповед клюка

10. Терминът чуждици се отнася за думи, които:

- ☐ нямат аналог на български език
- ☐ не се разбират от голямата част от българите
- ☐ имат аналог на български език
- ☐ имат популярност само сред тесен кръг от хора